

اظهار نظر کارشناسی درباره: «طرح مبارزه با جرائم اقتصادی»

مقدمه

مفاسد اقتصادی از جمله پدیده‌هایی است که روند توسعه کشورها را به‌طور چشمگیری با چالش مواجه ساخته و موجب شکل‌گیری مشکلات و بحران‌های اساسی در سراسر جامعه می‌شود. مبارزه با فساد مالی و اقتصادی همواره یکی از برنامه‌های اصلی سیاستمداران و فعالان سیاسی در کشورها محسوب می‌شود.

به‌رغم اینکه قانونگذار ایران نیز در دو دهه گذشته اقدام به تصویب قوانین متعددی در مبارزه با فساد اقتصادی نموده است، اما وقوع جرائم و مفاسد اقتصادی کلان به‌ویژه در سال‌های اخیر نشان داده است که در مبارزه با این‌گونه مفاسد موفقیت چشمگیری حاصل نشده است. از این‌رو با آسیب‌شناسی صورت گرفته در خصوص عدم موفقیت و پیشرفت در مهار مفاسد کلان اقتصادی طرح مورد بحث در دستور کار مجلس شورای اسلامی قرار گرفته است. در این گزارش ضمن تبیین برخی دلایل ناکارآمدی اقدامات راجع به مبارزه با مفاسد اقتصادی به تبیین ویژگی‌های مصوبه کمیسیون قضایی می‌پردازیم.

مخصوص سخن علمی

مشخصات طرح

دوره دهم - سال سوم

شماره ثبت:

۲۰۷

شماره چاپ:

۱۰۶۱

تاریخ چاپ:

۱۳۹۷/۵/۳۰

برخی دلایل ناکارآمدی اقدامات راجع به مبارزه با مفاسد اقتصادی

۱. فقدان مدیریت پرونده‌های مربوط به مفاسد اقتصادی

در حال حاضر تشکیلات یا نهاد تخصصی که رسالت و کارویژه اصلی آن امر مبارزه با مفاسد اقتصادی باشد وجود ندارد، از این‌رو امر مدیریت و پاسخگویی در قبال شیوع و وقوع مفاسد اقتصادی همواره با ابهاماتی روبرو بوده است. بررسی و ملاحظه برخی پرونده‌های مهم نشان می‌دهد تنها در مواردی این مبارزه به نتیجه رسیده است که بعد از بروز فساد، مدیریت پرونده از سوی بالاترین مقامات اعمال شده است. از این‌رو پیش‌بینی تشکیلاتی که زیر نظر مستقیم رئیس قوه قضائیه باشد و بتواند به‌صورت مستمر و با در اختیار داشتن امکانات و نیروهای لازم در پیگیری و مدیریت این‌گونه پرونده‌ها نقش مؤثری ایفا نماید لازم و ضروری است.

معاونت پژوهش‌های

سیاسی - حقوقی

دفتر: مطالعات حقوقی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۴۰۱۵۹۴۳-۱

۲. فقدان نیروهای نخبه و متخصص

فقدان قضات ویژه و پلیس ویژه و نیروی اطلاعاتی و بازرسی ویژه با اختیارات لازم و هماهنگی لازم برای مبارزه با فساد یکی دیگر از عوامل مهم عدم موفقیت کنترل جرائم اقتصادی به‌شمار می‌رود. تخصص و آموزش ویژه کنشگران مبارزه با جرائم اقتصادی زمینه‌های کاهش جرائم اقتصادی را فراهم می‌آورد.

تاریخ انتشار:

۱۳۹۷/۶/۳

۳. فقدان آیین دادرسی اختصاصی جرائم اقتصادی

کشف و تعقیب و همچنین رسیدگی به جرائم اقتصادی که از ویژگی‌های خاص در مقایسه با سایر جرائم برخوردار است، مستلزم پیش‌بینی برخی قواعد و سازوکارهای خاص نیز می‌باشد. از این رو به نظر می‌رسد در حال حاضر فقدان چنین مقرراتی از دقت و سرعت در رسیدگی به پرونده‌های جرائم اقتصادی کاسته است.

برخی ویژگی‌های مصوبه کمیسیون قضایی حقوقی:

بررسی اجمالی مصوبه کمیسیون قضایی نشان می‌دهد مصوبه مزبور در موضوع مبارزه با مفاسد اقتصادی دارای نوآوری‌هایی است که در ادامه به برخی از این موارد اشاره می‌گردد:

۱. ساختاری و تشکیلاتی

چنانچه اشاره شد از جمله دلایل ناکارآمدی اقدامات راجع به مبارزه با مفاسد اقتصادی در حوزه قضایی را می‌توان فقدان مدیریت پرونده‌های مربوط به مفاسد اقتصادی، فقدان قضات ویژه، فقدان ضابطین خاص و همچنین فقدان آیین دادرسی اختصاصی جرائم اقتصادی دانست. از این رو در راستای مرتفع نمودن خلأهای مذکور پیش‌بینی ساختار و تشکیلات قضایی به نحوی که تمرکزگرایی و تخصص‌گرایی را در خصوص مقابله با پرونده‌های کلان جرائم اقتصادی دنبال نماید از اهمیت بالایی برخوردار است. به همین منظور در طرح مبارزه با جرائم اقتصادی در مواد (۱) تا (۷) سعی گردیده است این ساختار ایجاد گردد. این ساختار به‌طور اجمال عبارت است از: تشکیلات قضایی تخصصی جهت رسیدگی به پرونده‌های کلان اقتصادی (بیش از ۵۰ میلیارد ریال) شامل دادسرا و دادگاه‌های کیفری اقتصادی بدوی و تجدید نظر، مرکز پیشگیری، کشف و پیگیری جرائم اقتصادی و واحد سرپرستی اموال متهمین و اجرای احکام.

۲. تبیین و تکمیل مصادیق جرائم اقتصادی

در حال حاضر مستند قانونی در این طرح علاوه بر جرائم مصرح در تبصره ماده (۳۶) قانون مجازات اسلامی است در طرح حاضر مصادیق دیگری از جرائم اقتصادی نیز به رسمیت شناخته شده است (موضوع ماده (۸)).

۳. جرم‌انگاری رانت‌خواری و احصاء آن به عنوان یکی از جرائم اقتصادی

با عنایت به خلأ جرم‌انگاری در خصوص رانت‌خواری در این طرح برای اولین بار نسبت به جرم‌انگاری رانت‌خواری اقدام تقنینی صورت پذیرفته است (موضوع ماده (۲۳)).

۴. آیین دادرسی کیفری اختصاصی جرائم اقتصادی

از دیگر ویژگی‌های مصوبه کمیسیون؛ پیش‌بینی مقررات و قواعد آیین دادرسی اختصاصی جرائم اقتصادی در فرآیند کشف، تعقیب و محاکمه همچون ضرورت صدور قرار بازداشت، صدور قرار ممنوع‌المعامله و ممنوع‌الخروج بودن متهمین در مدت معین، تسریع در رسیدگی‌ها از طریق تعیین مدت‌های مشخص جهت رسیدگی مقدماتی در دادسرا و دادگاه، کاهش برخی مواعد و مهلت‌های مقرر برای اعتراض به قرارها به منظور کاهش اطاله دادرسی می‌باشد (موضوع مواد (۲۵) تا (۴۴)).

۵. پیشگیری از جرائم اقتصادی

در مصوبه کمیسیون برخی اقدامات که می‌تواند جنبه پیشگیرانه از وقوع جرائم اقتصادی داشته باشد نیز به ترتیب زیر قابل توجه می‌باشد:

- پیشگیری وضعی از جرائم اقتصادی از طریق پیش‌بینی سیستم جامع نظارتی و کنترلی (موضوع ماده (۵))،
- پیش‌بینی قواعد حمایتی از مطلعین، گزارش‌دهندگان و یا کارشناسان (موضوع ماده (۴۴))،
- مشارکتی نمودن مبارزه با جرائم اقتصادی از طریق امکان پرداخت پاداش به اعلام‌کنندگان جرائم اقتصادی (موضوع ماده (۴۸)).

۶. تشدید ضمانت اجراها

با عنایت به وجود خلأ و ضعف ضمانت اجرا در جرائم اقتصادی برخی اصلاحات در مصوبه کمیسیون در رابطه با طرح مورد بحث به‌ترتیب زیر قابل توجه است:

- پیش‌بینی جزای نقدی به میزان دو برابر وجوه و اموال موضوع جرم و عوائد ناشی از آن در جرائم اقتصادی کلان (موضوع ماده (۸))،
- پیش‌بینی انفصال و محرومیت دائم از خدمات دولتی و عمومی برای مرتکبان جرائم اقتصادی کلان (موضوع ماده (۱۷))،
- پیش‌بینی مجازات‌های تکمیلی و تبعی به‌عنوان مجازات اصلی برای کلیه جرائم اقتصادی (موضوع ماده (۱۷))،
- عدم امکان اجرای نهادهای ارفاقی از جمله تعلیق تعقیب، مرور زمان، تعویق صدور حکم، تعلیق اجرای مجازات، معافیت از مجازات، تعیین مجازات جایگزین حبس، نظام نیمه آزادی، آزادی تحت نظارت سامانه‌های الکترونیکی در جرائم اقتصادی در صلاحیت سازمان.

جمع‌بندی

تبعات سنگین و گسترده جرائم اقتصادی در حوزه‌های مختلف اقتصادی، اداری، اجتماعی و سیاسی که همگی منجر به کاهش سرمایه اجتماعی مردمی کشور می‌گردد، ضرورت پیش‌بینی یک نهاد قضایی متمرکز و مقتدر که با بهره‌مندی از ابزار و امکانات لازم بتواند با مدیریت و ساماندهی فرآیند کشف و رسیدگی‌ها به هدف کاهش و کنترل مفسدات اقتصادی نائل آید امری کاملاً ضروری و لازم به شمار می‌رود. مصوبه کمیسیون قضایی در ابعاد تشکیلاتی و ساختاری، پیشگیری از جرائم اقتصادی، آیین دادرسی کیفری اختصاصی جرائم اقتصادی و تشدید ضمانت‌اجراها دارای نوآوری‌هایی است که در این گزارش به آنها اشاره گردید. از این‌رو تصویب گزارش کمیسیون قضایی در خصوص طرح مورد بحث که با هدف مرتفع نمودن خلأهای مبارزه با جرائم اقتصادی تهیه گردیده است مورد پیشنهاد می‌باشد.

